

Prava mladih
goda I Odmah!

Okončanje beskućništva mladih:
VODIČ ZASNOVAN NA PRISTUPU LJUDSKIH PRAVA

CANADA WITHOUT POVERTY
CANADA SANS PAUVRETÉ

O ovom vodiču:

Ovaj vodič je sastavljen od strane organizacije Kanada bez siromaštva (Canada Without Poverty), u partnerstvu sa nacionalnom koalicijom Put ka domu Kanada (A Way Home Canada), Kanadskom Observatorijom za istraživanje Beskućništva (Canadian Observatory on Homelessness) i Evropskom Federacijom Nacionalnih Organizacija koje se bave temom beskućništva (FEANTSA). Novac je obezbeđen od strane Maytree-a i Laidlaw Foundation

Sastavljen i prikupljen kroz povratne informacije, istraživanje i konsultacije uz podršku mnogih organizacija i pojedinaca, ovaj vodič ne bi postojao bez podrške partnera iz zajednice, i stručnosti i vođstva specijalnog izvestilaca Ujedinjenih Nacija za Pravo na stanovanje, Leilani Farha.

Autori su zahvalni pronicljivim uvidima mladih osoba sa iskustvom beskućništva u ovom vodiču, kroz konsultacijske posete u Vankuveru i Torontu, Kanadi, rezultate onlajn anketa. Vaša prava su bitna – hvala vam što ste dali svoj glas za razvoj ovog vodiča.

Ovaj vodič su preveli: Marko Tomašević, Član FEANTSA mreže mladih, Milena Stojković, Član FEANTSA mreže mladih

Sadržaj

1. Mladi u situaciji beskućništva – opšta slika	3
2. Ovaj vodič je namenjen VAMA	6
3. Snaga pristupa zasnovanog na ljudskim pravima	7
4. Prava postavljaju standard	11
5. stavljanje prava u funkciju	17
6. Lista za proveru	28
Literatura	29

klikAktiv
centar za razvoj socijalnih politika

Mladi u situaciji beskućništva – opšta slika

Beskućništvo mladih predstavlja goruće pitanje širom sveta koje zahteva našu hitnu pažnju.

Evropska opservatorija za istraživanje beskućništva nazvala je porast broja mladih u situaciji beskućništva širom Evrope *najupečatljivim demografskim trendom* u okviru populacije osoba u situaciji beskućništva. Ministarstvo pravde u SAD procenjuje da se svake godine preko 1,9 miliona adolescenata nađe u situaciji beskućništva u SAD (Bardine et al., 2014). U Kanadi, oko 35.000 mladih godišnje se nalaze u situaciji beskućništva (Gaetz, 2014), dok podaci iz Velike Britanije ukazuju na to da je u toj državi najmanje 83.000 mladih bilo u situaciji beskućništva tokom 2014. godine (Clarke et al., 2015).

U Srbiji, prema Popisu stanovništva iz 2011. godine registrovano je ukupno 445 tzv. "primarnih" beskućnika (onih koji nemaju krov nad glavom) i 17.842 sekundarnih (onih koji žive u nehidijenskim naseljima). Među primarnim beskućnicima, 13% čine deca do 14 godina, dok je udeo mladih od 15 do 19 godina 7,6%. Među sekundarnim beskućnicima svaka četvrta osoba (23%) čine mladi do 14 godina starosti ("Beskućnici" Bobić M., 2011). Prema prvom empirijskom istraživanju beskućništva koje je sproveo Housing Centar 2011. godine, identifikovano je čak 13,3% mladih korisnika Prihvatilišta u Beogradu, Novom sadu i Nišu (Bez kuće, bez doma: rezultati istraživanja beskućništva u Srbiji, Žarković, B., Petrović, M., Timotijević, M., 2012);

Istraživanje Crvenog krsta Beograda i organizacije Klikaktiv – Centar za razvoj socijalnih politika zahvatilo je marginalan broj mladih u situaciji beskućništva što govori u prilog nevidljivosti mladih u situaciji beskućništva (Istraživanje beskućništva u Beogradu, 2013).

Treba uzeti obzir sledeće:

Izveštaj iz Australije navodi da od ukupne populacije koja je u stanju beskućništva 42% čine mladi ispod 18 godina (Australian Institute of Health and Welfare, 2014).

U Australiji, mlada izbegla lica imaju šest do deset puta veću verovatnoću da dožive beskućništvo (Lavson & Dutertreu, 2010).

U Brazilu 72% dece ulice su dečaci uzrasta od 12-17 (Consortium for Street Children, 2016).

Jedna Američka studija je pokazala da se jedna četvrtina mladih sa krivičnom osudom nađe u situaciji beskućništva u roku od godinu dana nakon izvršenja krivične sankcije, dok u Engleskoj skoro 70% mladih u situaciji beskućništva postaju povratnici u izvršenju krivičnih sankcija u roku od 2 godine (Woolley, 2015).

U Kanadi, SAD i Velikoj Britaniji, između 20 - 40% mladih u situaciji beskućništva identifikuju se kao pripadnici LGBTQ2S populacije (Gaetz, 2014; Cena, Vheeler, Shelton, i Mauri, 2016. godine; Roche 2005).

Istraživanje u Kanadi je pokazalo da je više od 50% mladih beskućnika iskusilo problem sa mentalnim zdravljem. 75% ovih mladih nema mogućnost da pristupi odgovarajućem stanovanju kao rezultat toga (Learning Communiti, 2013).

Ove brojke su očigledne i Ujedinjenih nacije su obratile pažnju. U svom najnovijem izveštaju, Specijalni izvestilac UN-a za pravo na stanovanje je postavila izazov pred Vlade širom planete: da pitanje iskorenjavanja beskućništva bude prioritet u ostvarenju ljudskih prava, sa posebnim fokusom na mlade. Ovaj poziv da se stupi u akciju došao je u pravi čas, u trenutku kada se mladi suočavaju sa ekstremno visokom stopom nezaposlenosti, nepremostivo visokim cenama obrazovanja, oštrim merama štednje i povećanom ekonomskom nejednakošću- uslovima koji ih „guraju“ u beskućništvo.

Beskućništvo mladih: nije isto za sve

Iskustva mladih koji su u stanju beskućništva se razlikuju. Za razliku od odraslih u stanju beskućništva, mladi koji napuštaju dom ostavljaju iza sebe i odnose od kojih zavise – poput odnosa sa roditeljem ili starateljem - i odjednom moraju da se suoče sa izazovima odraslog doba pre nego što su stekli neophodne veštine i iskustva.

Iz istraživanja znamo da što su mladi duže su u situaciji beskućništva, više su izloženi rizicima seksualne i ekonomske eksploatacije, veća je verovatnoća da će iskusiti traume, povećan je rizik za razvoj bolesti zavisnosti i povećana je verovatnoća da će doći do narušavanja zdravlja i nutritivne neuhranjenosti (Buave, Roi Halei, i Gaulbaud du Fort, 2005). Od momenta kada se mladi nađu na ulici do trenutka kada život na ulici postaje njihov način života ne prođe mnogo. Dugoročne posledice su ozbiljne i uključuju:

- Povećan rizik od eksploatacije, nasilja, viktimizacije, fizičkog i seksualnog zlostavljanja (Braitstein i dr., 2003).
- Veći broj susreta sa policijom i pravosudnim sistemom (Baron, 2013.)
- Udaljavanje od školskog sistema i teškoće prilikom traženja zaposlenja (Gaetz, 2014).
- Stres, depresija, anksiozni poremećaji i samoubistvo (Kidd, 2004).
- Povećana upotreba psioaktivnih supstanci kako bi se lakše podnela situacija (Barnabi, Penn, & Erikson, 2010).

Sve ovo jasno ukazuje na hitnu potrebu da uradimo šta možemo kako bi sprečili mlade ljude da se uopšte nađu u situaciji beskućništva, a da za one koji se nađu u toj situaciji omogućimo da im to iskustvo traje kratko i da se ne ponavlja.

Određene kategorije iz populacije mladih su posebno ranjive i izložene riziku od beskućništva i poseduju različita iskustva beskućništva:

LGBTQ2 populacija mladih (lezbejke, gej, biseksualne, transrodne osobe). Mala količina podataka koja postoji ukazuje na rastuću grupu mladih u situaciji beskućništva koji trpe diskriminaciju na osnovu njihovog polnog ili rodnog identiteta.

Mladi koji beže od nasilja i zlostavljanja u svojim domovima. Zlostavljanje u kući je gurnulo u beskućništvo 61% mladih žena (Crai Miller, i Durso, 2013).

Mladi među doseljenicima. Kulturna izolacija, jezičke barijere, teškoće pri zapošljavanju, napetost i stres u porodici - suočavaju se sa nizom prepreka.

Mladi koji napuštaju ustanove sistema socijalne zaštite.

Kada ih sistem prepozna kao odrasle, mladi bivaju istisnuti iz sistema socijalne zaštite i država im više ne pruža podršku da pristupe obrazovanju, zaposlenju i adekvatnom smeštaju.

Deca i mladi iz romske populacije.

Postoji veliki broj porodica iz romske populacije koje žive u nelegalnim i nehygienjskim romskim naseljima, bez adekvatnih životnih uslova. Među njima je veliki broj dece i mladih. Da bi pobjegli od loših uslova i doprineli generisanju prihoda, oni su često primorani da idu na ulicu.

Mladi koji napuštaju kazneno popravne ustanove. Pristup adekvatnom stanovanju može da bude ključni faktor uspeha, ali su ova vrsta stanovanja i neophodna podrška često nedostupni.

Mladi sa problemima mentalnog zdravlja. Velika većina mladih u situaciji beskućništva se suočava sa problemima mentalnog zdravlja, koji predstavlja dodatni rizik i prepreke za izlazak iz ove već dovoljno teške situacije.

Ove grupe mladih su posebno „u riziku“ od beskućništva, odnosno podložnije istom, što ukazuje da su možda iskusile niz kršenja ljudskih prava koja „vode“ u beskućništvo. Kada se mladi stave u okvir šire društveno konstruisane grupe „beskućnika“, oni postaju predmet diskriminacije, njihova bezbednost je ugrožena i susreću se sa kompleksnim i isprepletenim emotivnim i fizičkim izazovima. Upravo iz tog razloga, kada se pravi plan za rešavanje problema mladih u situaciji beskućništva, opšte iskustvo beskućništva mora se uzeti u obzir zajedno sa konkretnim uzrocima i specifičnim iskustvima mladih u situaciji beskućništva.

Primer dobre prakse!

U Kanadi su određene grupe koje dobro poznaju lokalni kontekst okupile različite zainteresovane strane - uključujući predstavnike vlasti, lokalnih pružalaca usluga, predstavnike biznis sektora, kao i mlade u situaciji beskućništva. Kao rezultat njihovog zajedničkog rada mnoge lokalne zajednice širom zemlje razvile su i implementirale planove za okončanje beskućništva mladih koje uzimaju u obzir sistemske uzroke beskućništva mladih i pristupe prevenciji ovog problema, a takođe uključuju i specifične potrebe mladih u stanju beskućništva.

Ovaj vodič je namenjen VAMA

Uprkos činjenici da se radi o problemi koji se teško rešava, veoma je važno da se radi na nacionalnom, regionalnom i lokanom nivou širom sveta u cilju sprečavanja i prevencije beskućništva mladih.

Svakog dana posvećeni političari, edukatori, socijalni radnici, volonteri i mladi ljudi utiču na poboljšanje života mladih u situaciji beskućništva. Kako bi pomogao u obavljanju ovog važnog posla, ovaj vodič stavlja fokus na ljudska prava u procesu donošenja odluka, sa ciljem da doprinese identifikaciji sistemskih uzroka beskućništva i iznalaženju rešenja.

Ovo je vodič za:

- Nacionalne donosioce odluka koji razvijaju nacionalnu strategiju okončanja beskućništva mladih
- Organe lokalne samouprave koji razvijaju lokalni akcioni plan za mlade beskućnike
- Mlade osobe koje su u riziku od beskućništva ili su bile u situaciji beskućništva koje imaju želju da učestvuju u razvoju strategije u cilju rešavanja problema.
- Socijalne radnike, psihologe, pedagoge i sve stručnjake koji rade sa mladima (u prihvatilištima, svratištima za decu i mlade, domovima za nezbrinutu decu).

Snaga pristupa zasnovanog na ljudskim pravima

Pristup zasnovan na ljudskim pravima omogućava da akteri uključeni u ovom važnom poslu budu spremni za borbu protiv beskućništva.

Inkluzivni i participativni pristup donosioca odluka omogućava da se „problem stavi na sto“, dok pristup podele odgovornosti u rešavanju problema pomaže da se razlikuju uloge i odgovornosti. Ovaj pristup takođe povezuje diskriminaciju, državne resurse i kapacitete usluga i fokusira se na hitne potrebe ciljajući strukturalne uzroke. Kao najvažnije, ovaj pristup fundamentalno menja način na koji su mladi u situaciji beskućništva shvaćeni - to prepoznavanje nije samo rezultat individualnih okolnosti, već sistemskih obrazaca nejednakosti, isključivanja i zanemarivanja i jednog neuspeha države da deluje kao zaštitnik ljudskih prava.

“Suviše često se stanje beskućništva smatra ličnim i moralnim neuspehom, a to je zapravo strukturni i politički problem”
Leilani Farha, specijalni izvestilac
Ujedinjenih nacija o pravu na stanovanje

Mladi i ljudska prava

Pristup zasnovan na ljudskim pravima obuhvata ideju da svi mladi ljudi imaju osnovno, zakonsko pravo da budu oslobođeni beskućništva i da imaju pristup adekvatnom stanovanju.

Nacionalne vlade ratifikuju međunarodne ugovore o ljudskim pravima i izveštavaju o usaglašenosti sa međunarodnim dokumentima za ljudska prava, ali svi nivoi vlasti su obavezni da se pridržavaju ratifikovanih ugovora. U stvari, primena ovih obaveza često se dešava na lokalnom nivou putem politika, programa, usluga u zajednici i uz podršku lokalnih zvaničnika.

Ljudska prava su svačija odgovornost.

Mladi koji su bez krova nad glavom suočavaju se sa velikim preprekama u pristupu uslugama, obezbeđivanju sigurnog i pristupačnog stanovanje:

- Kada mlada osoba dođe u situaciju beskućništva, u najboljem slučaju država nudi samo privremeno sklonište i podršku;
- Mlada LGBT osoba nema pristup sigurnom skloništu;
- Kada se razvija strategija beskućništva, mladi nisu uključeni;
- Porodice se sele u grad u potrazi za boljim ekonomskim mogućnostima, ali nemaju mogućnost da žive u adekvatnim stambenim uslovima. Da bi pobjegli od loših uslova i doprineli generisanju prihoda, mladi članovi porodice su često primorani da idu na ulicu.

Svaka od ovih svakodnevnih pojava se shvata kao neuspeh u implementaciji ljudskih prava koji zahteva pravne mehanizme za priznavanje prava pojedinca na adekvatan životni standard.

Sva ljudska prava uključuju mlade, a dole navedena su najvažnija:

EKONOMSKA I SOCIJALNA PRAVA

- Pravo na adekvatan standard stanovanja
- Pravo na stanovanje
- Pravo na hranu
- Pravo na rad
- Pravo na obrazovanje
- Pravo na zdravlje

LJUDSKA I POLITIČA PRAVA

- Sloboda izražavanja
- Pravo na život
- Pravo na pristup pravdi
- Sloboda okupljanja
- Pravo na ličnu sigurnost I privatnost

PRAVO NA SLOBODU OD DISKRIMINACIJE I PRAVO NA JEDNAKOST

Možda postoji svest o postojanju prava na stanovanje, ali nije utvrđeno kako da se ono sprovedi. Možda neka od načela ljudskih prava prisutna u trenutnoj strategiji ali nije utvrđeno kako se ona efikasno mogu sprovesti u praksi.

Stvorena iz nevolje

O svrsi i važnosti ljudskih prava najbolje govori istorija njihovog nastanka. Nakon razaranja koja su se dogodila tokom Drugog svetskog rata globalna zajednica je, kao odgovor je na zverstva koja su se dešavala tokom rata, stvorila temelje za poštovanje dostojanstva svih ljudi.

Mi smo svi jednaki kao ljudska bića i svi imamo jednaka ljudska prava.

“Ljudska prava su prava svojstvena svim ljudima, bez obzira naše državljanstvo, prebivalište, pol, nacionalno ili etničko poreklo, boju kože, religiju, jezik ili bilo koji drugi status. Mi svi imamo jednako pravo da uživamo ljudska prava bez diskriminacije. Ova prava su međusobno povezana, zavisna i nedeljiva “-Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava

Ispod je navedeno 7 razloga zašto je potrebno razmisliti o suzbijanju beskućništva mladih primenjujući pristup zasnovan na međunarodnim ljudskim pravima:

CILJA SISTEMSKE UZROKE.

Ljudska prava zahtevaju promenu paradigme, tako da umesto stvaranja zakona o kažnjavanju onih koji su bez krova nad glavom, ovi pojedinci moraju biti prepoznati kao jednaki u dostojanstvu i pravima. Vlade moraju da reše sistemske uzroke beskućništva, obezbediti pravnu zaštitu od diskriminacije i obezbediti pristup adekvatnom stanovanju. Veoma često, zakoni i politike za rešavanje problema beskućništva samo pojačavaju obrasce isključivanja i kriminalizacije, često uz minimiziranje javnih veza sa onima koji su bez krova nad glavom.

TO JE MORALNA I ZAKONSKA OBAVEZA.

Eliminacija beskućništva je zakonska obaveza obavezujuća za države koje su ratifikovale međunarodne sporazume o ljudskim pravima kao što su Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvencij o pravima deteta i Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom.

TO JE OSNAŽUJUĆE.

Prava dozvoljavaju mladima, kao nosiocima prava, da iznesu probleme jedinstvene u svojoj zajednici i traže od njih da isti budu tretirani kao kršenje ljudskih prava. Ovo pomaže mladima koji su iskusili beskućništvo da se osećate poštovanim i vrednovanim u kako u svojim zajednicama, tako i u procesu odlučivanja.

STAVLJA MLADE U SITUACIJI BESKUĆNIŠTVA NA PRVO MESTO.

Pristup zasnovan na ljudskim pravima daje prioritet onima koji žive u izuzetno lošim uslovima i urgentno odgovara na njihove potrebe.

ZAHTEVA PRAVNO SREDSTVO.

Prema pristupu zasnovanom na ljudskim pravima, kada dođe do povrede prava, mlada osoba u situaciji beskućništva može pristupiti pravdi i naći efikasna, prava i pristupačna pravna rešenja države i drugih aktera.

MENJA NAČIN DONOŠENJA ODLUKA.

Prihvatanjem pristupa zasnovanom na ljudskim pravima kao pravnog okvira za kreiranje politika i donošenje odluka, vlade i drugi akteri moraju voditi računa o efektima i posledicama svake političke odluke (uključujući i donošenja odluka o budžetu ili dodeljivanju zemljišta) za pristup mladih adekvatnom stanovanju.

TO JE EFIKASNO SREDSTVO.

Pristup zasnovan na ljudskim pravima posmatra mlade u situaciji beskućništva izvan njihove fizičke potrebe i fokusira se na socijalne i emocionalne potrebe prepoznajući ih kao ravnopravne građane sa pravom na dostojanstvo i participaciju.

Prava postavljaju standard

Međunarodni ugovori postavljaju konkretne standarde kojih Vlade moraju da se pridržavaju. Prava potiču od ideje da svi mi imamo urođeno dostojanstvo koje treba poštovati.

Prava mladih u situaciji beskućništva se nalaze u Opštoj Deklaraciji o Ljudskim Pravima i u velikom broju internacionalnih ugovora o ljudskim pravima, uključujući i:

- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima;
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima;
- Konvencija o pravima deteta;
- Internacionalna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije;

Konvencija o pravima deteta navodi prava svakog ljudskog bića ispod osamnaest godina starosti. To je najčešće ratifikovan sporazum od svih sporazuma o ljudskim pravima, pošto ga je ratifikovala svaka zemlja na svetu, osim jedne (SAD).

Često citiran kao najvažniji član prava na stanovanje, član 11.1 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, navodi:

“Države članice ovog pakta priznaju pravo svakoga na adekvatan životni standard za sebe i svoju porodicu, uključujući adekvatnu hranu, odeću i stanovanje, kao i stalno poboljšanje životnih uslova. Države članice će preduzeti odgovarajuće mere kako bi se osiguralo ostvarivanje ovog prava, priznajući u tu svrhu posebnu važnost međunarodne saradnje bazirane na osnovu slobodno datog pristanka.”

Član 27 Konvencije o pravima deteta glasi:

Države članice, u skladu sa nacionalnim ugovorima i u okviru svojih zakona, preduzeće odgovarajuće mere da pomognu roditeljima i odgovornim licima kako bi dete dobilo pravo na adekvatan životni standard i da u slučaju potrebe obezbedi materijalnu pomoć i programe podrške, posebno u pogledu ishrane, odeće i stanovanja.

Poštovanje, zaštita i ispunjenje prava su opšte dužnosti države kako bi osigurale ostvarivanje prava, dok priznanje, institucionalizacija i odgovornost za prava predstavljaju vodič o primeni prava.

POŠTUJE PRAVA:

Država se ne može mešati u postojeća prava i mora biti uzdržana od delovanja na način koji bi mogao ograničiti ili ugroziti prava.

Primer: zakoni koji sprečavaju mlade da koriste javni prostor.

PRIZNAJE PRAVA:

Države moraju preduzeti korake ka priznavanju prava u zakonu i politici.

Primer: dodati pravo na stanovanje u Ustav ili nacionalno-regionalno zakonodavstvo.

ŠTITI PRAVA:

Država mora da interveniše kad treće lice ugrožava prava pojedinca.

Primer: stanodavac koji diskriminiše mlade na osnovu starosti ili pola.

INSTITUCIONALIZUJE PRAVA:

Obezbediti institucije koje nadgledaju i sprovode ljudska prava, uključujući ekonomska i socijalna.

Primer: stvoriti mehanizam u regionalnoj-nacionalnoj Instituciji za ljudska prava kako bi nadgledali sprovođenje prava na stanovanje.

ISPUNJAVA PRAVA:

Država mora preduzeti pozitivne korake kako bi osigurala ispunjenje svih ljudskih prava.

Primer: usvajanje strategije o stanovanju koje će osigurati omladini pristup socijalnim stanovima istog trenutka, dok se u međuvremenu postavljaju ciljevi i rokovi o dugoročnom stanovanju.

ODGOVORNOST ZA PRAVA:

Osigurati načine za sankcije ako dodje do kršenja (prava).

Primer: sudovi, tribunal, ombudsmani ili omladinske komisije koje su ovlašćene za podnošenje prigovora.

Da pojednostavimo, prava mogu biti poštovana, zaštićena i ispunjena samo ako su priznata od strane zakona, sa institucijama koje će osigurati odgovornost države i prema međunarodnoj zajednici i prema nosiocima prava lično.

Primeri opisuju kako odgovornost osiguranja prava mladih nije ograničena samo na državu, već se tiče različitih sektora: pravosudnog sistema, privatnog sektora, pružaoca socijalnih usluga i javnih institucija.

Pored međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima, Pravo na stanovanje je zaštićeno na Evropskom nivou

1. Savet Evrope: Međunarodna organizacija koja okuplja 47 evropskih zemalja i 820 miliona stanovnika, usvojila je sledeća dokumenta o zaštiti ljudskih prava i osnovala tela koja direktno ili na posredan način uključuju Pravo na stanovanje.

EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

Iako nije eksplicitno navedeno u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (ECHR), Pravo na Stanovanje je indirektno sadržano u brojnim odredbama, uključujući:

- Član 2 (Pravo na život)
- Član 3 (Zabrana torture)
- Član 6 (Pravo na pravično suđenje)
- Član 8 (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života)
- Član 13 (Pravo na efektivan pravni lek)
- Član 14 (Zabrana diskriminacije)
- Član 1 Protokola 1 (Zaštita imovine)
- Član 2 Protokola 4 (Sloboda kretanja), koji je relevantan u borbi protiv beskućništva i stambene isključenosti

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Evropska konvencija o ljudskim pravima (ECHR) je snažan mehanizam odgovornosti i izvršenja. Evropski sud za ljudska prava, čije je sedište u Strazburu, primenjuje ECHR i osigurava da države poštuju prava garantovana Konvencijom. Evropski sud za ljudska prava razmatra žalbe uložene i od strane pojedinaca i države i njegove presude su obavezujuće.

Mehanizam pojedinačne tužbe omogućava pojedincima, koji su bili žrtva kršenja prava, da pokrenu postupak protiv države i traže pravdu. ECHR je ključni alat koji može se koristiti da ojača pristup ljudskih prava koja se odnose na beskućništvo i stambenu isključenost. Upućivanje presude Suda za ljudska prava koji se odnose na adekvatne životne uslove i poštovanje doma, koja pojašnjava državne obaveze i odgovornosti, može se pokazati kao veoma efikasna podrška u ovom kontekstu.

EVROPSKA SOCIJALNA POVELJA I MEHANIZAM KOLEKTIVNE ŽALBE

Evropska socijalna povelja (ESC) i revidirana Evropska Socijalna povelja dopunile su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (ECHR) u oblasti ekonomskih i socijalnih prava. ESC je usvojena 1961. godine i revidirana 1996. godine.

ESC štiti prava mladih, uključujući i pravo na porodični i privatni život, pravo na obrazovanje i pravo na socijalnu zaštitu i stanovanje. Deca i mladi su zaštićeni od radne eksploatacije.

Dodatni Protokol Evropske socijalne povelje obezbeđuje sistem kolektivne žalbe usmerene na unapređenje efektivnog sprovođenja socijalnih prava garantovanih poveljom. Dodatni protokol daje pravo nevladinim organizacijama koje uživaju participativni status pri Savetu Evrope da ulože kolektivnu tužbu protiv države zbog nepridržavanja povelje, a koja je ratifikovala istu.

EVROPSKI KOMITET ZA SOCIJALNA PRAVA

Evropski komitet za socijalna prava (ECSR) prati primenu Evropske socijalne povelje od strane država i procenjuje njihovu usklađenost sa nacionalnim zakonodavstvom i praksom. ECSR redovno ispituje nacionalne izveštaje i donosi svoje zaključke u ovom kontekstu.

KOMESAR ZA LJUDSKA PRAVA

Godine 1999. Savet Evrope imenovao je Komesara za ljudska prava čiji je mandat da podiže nivo svesti o poštovanju ljudskih prava u državama članicama Saveta Evrope. Sadašnji Komesar je gospodin Nils Muižnieks.

Prava U Akciji!

FEANTSA je u proteklih nekoliko godina uložila 3 kolektivne žalbe koje se tiču prava na stanovanje. Više možete saznati na: www.housingrightswatch.org/page/feantsa's-collective-complaints

Srbija je usvojila i ratifikovala međunarodne i evropske sporazume o ljudskim pravima. Time je preuzela odgovornost prema svim građanima u ostvarivanju ljudskih prava i zabrani diskriminacije. Ratifikovanjem Revidirane socijalne povelje Saveta Evrope iz 2009. Srbija je potvrdila svoju spremnost da se angažuje u obezbeđivanju adekvatnog stanovanja svim građanima, tj. da se aktivira u smanjenju i sprečavanju beskućništva.

2. Evropska Unija

EU POVELJA O OSNOVNIM PRAVIMA

Povelja o osnovnim pravima EU oličava u pravu EU određena građanska, politička, društvena i ekonomska prava za građane i stanovnike EU. Povelja važi i za institucije i organe EU, kao i nacionalne vlasti, ali samo kad sprovode zakone EU. Povelja ne širi nadležnost EU na bilo šta izvan pitanja koja su u okviru ugovora koji su pod zakonskim ovlašćenjima. Član 34 Povelje garantuje zaštitu prava na socijalnu pomoć i stambenu podršku u okviru prava EU.

ANTIDISKRIMINATORNO ZAKONODAVSTVO

Od svog osnivanja, Evropska unija je borbu protiv diskriminacije smatrala jednom od svojih najosnovnijih misija. Iako se diskriminacija, bilo direktno ili indirektno, smatra zločinom prema zakonima EU, pojedinci širom Evrope su i dalje sprečeni da žive svoj društveni ili profesionalni život slobodno zbog različitih kriterijuma. Za nekoliko godina akcenat je stavljen na sprečavanje diskriminacije na osnovu nacionalnosti ili pola. Od 1999. godine, ovlašćenja EU su proširena na borbu protiv diskriminacije na osnovu rasnog ili etničkog porekla, vere ili uverenja, invaliditeta, starosti i / ili seksualne orijentacije - kriterijumi koji uključuju i mlade. U ovoj oblasti više nego bilo kojoj drugoj, organizacije civilnog društva deluju kao ključni posrednici između građana i institucija EU.

EU AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

EU agencija za osnovna prava (FRA) je organ Evropske unije koja je osnovana 2007. Cilj FRA je da obezbedi pomoć i ekspertizu u vezi sa osnovnim pravima i da savetuje relevantne institucije i organe EU i njene članove prilikom implementacije zakona EU. FRA saraduje sa nacionalnim i međunarodnim organima i organizacijama, posebno sa Savetom Evrope, kao i sa organizacijama civilnog društva.

Informacije o Evropskom kontekstu omladinske politike i socijalne isključenosti su dostupne na linkovima ispod. Ovi izvori opisuju politike EU i rad Saveta Evrope koji se odnosi na mlade, socijalnu isključenost i prava.

http://eacea.ec.europa.eu/youth/tools/documents/social_exclusion_and_youth_work.pdf
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1061&langId=en> <http://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/home>

Sticanjem statusa zemlje kandidata za članstvo u EU i početkom pregovora o pristupanju EU, pitanja socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva postala su obavezna komponenta politika integracije Republike Srbije u EU. Politika socijale uključenosti definisana je nizom strategija i zakona.

U cilju usavršavanja politika i institucionalnog okvira za unapređenje socijalnog uključivanja i smanjenje siromaštva u Republici Srbiji, Vlada Republike Srbije uspostavila je Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva 2009. godine. (<http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/>)

Tim je nadležan za jačanje kapaciteta Vlade da razvija i sprovodi politike socijalnog uključivanja zasnovane na primerima dobre prakse u Evropi i pruža podršku resornim ministarstvima u razvijanju i sprovođenju politika socijalnog uključivanja, uz redovne konsultacije sa organizacijama civilnog društva.

Kao mehanizam za praćenje socijalne uključenosti i smanjenje siromaštva u Republici Srbiji uspostavljen je Nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva. U Izveštaju su kao posebno relevantne oblasti za procese socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva izdvojene i oblasti stanovanja i ljudskih prava.

<http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2011/03/Prvi-nacionalni-izvestaj-o-socijalnom-ukljucivanju-i-smanjenju-siromastva1.pdf>

<http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/usvojen-drugi-nacionalni-izvestaj-o-socijalnom-ukljucivanju-i-smanjenju-siromastva/>

Pravo na stanovanje I beskućništvo u Srbiji:

- pravo na stanovanje nije prepoznato kao osnovno ljudsko pravo koje mora biti svakome dostupno, te neostaviranje ovog prava nije kršenje osnovnih ljudskih prava.
- Zvanična definicija beskućnika u Srbiji ne postoji.
- Ne postoji zvanična evidencija beskućnika.
- Ustav Republike Srbije ne sadrži odredbe koje se izričito odnose na pravo stanovanja.
- Ono je indirektno sadržano u osnovnim načelima Ustava, čijim odredbama je utvrđeno da je Srbija država zasnovana na vladavini prava I socijalnoj pravdi, ljudskim pravima I pripadnosti evropskim principima I vrednostima.
- Beskućništvo je se nalazi samo kao deo strateških dokumenata za rešavanje ukupnih problema u unapređivanju položaja pojedinih ugroženih grupa , najčešće izbeglih i raseljenih lica i romske populacije.
- Pojam beskućništva se prvi put spominje u Nacionalnoj strategiji socijalnog stanovanja 2012. godine, kada je usvojena. Ovom strategijom se preporučuje i usvajanje evropske tipologije ETHOS. U Strategiji se navode instrumenti za sprečavanje i suzbijanje beskućništva, ali Akcioni plan nije u dovoljnoj meri razradio konkretne načine realizacije delova ovog strateškog dokumenta, a posebno trajnije rešavanje, odnosno ukidanje beskućništva.¹

¹ Bez kuće, bez doma: rezultati istraživanja beskućništva u Srbiji, Žarković , B., Petrović , M., Timotijević , M., 2012

stavljanje prava u funkciju

Kao socijalni radnik u Prihvatalištu, donosilac odluke na nacionalnom nivou ili mlada osoba uključena u politiku, možda već koristite pristup ljudskih prava.

Na primer, obezbeđujući da mladi ljudi učestvuju u donošenju odluka u razvoju planova zajednice, vi se primenjujete pristup zasnovan na ljudskim pravima.

Kada planirate strategiju protiv beskućništva mladih ili razmatrate aktuelne strategije, postoji nekoliko koraka koje možete preduzeti kako bi se osiguralo da ljudska prava igraju značajnu ulogu:

Korak 1 - Naći zajedničku defniciju

Šta mislimo pod terminom mladi? Termin mladi podrazumeva mnogo više od starosne grupe. On zahvata period vremena između detinjstva u kom smo zavisni od nečije brige i samostalnosti koju steknemo kao odrasli. Sekretarijat Ujedinjenih Nacija definiše mlade kao osobe između 15 – 24-te godine. Ovaj raspon treba prihvatiti kao fleksibilan i prilagoditi potrebama vaše zajednice.

Definicija pojma beskućništvo mladih treba da obihvati široki dijapazon iskustva mladih koji se nalaze u situaciji beskućništva i načine na koje se to beskućništvo manifestuje u različitim uslovima. Za neke mlade ljude ovo može da znači život u prihvatilištu, spavanje na ulici, deljenje sobe sa prijateljima ili spavanje na iznajmljenom trosedu (couch surfing). Ali beskućništvo mladih je i mnogo više od nedostatka krova nad glavom.

Bez široke definicije, rizikujete da iskrivite percepciju toga ko je sve beskućnik i da time previdite potrebe vulnarabilnih mladih ljudi u situaciji beskućništva. Kao što je jedna mlada osoba rekla na sa jednoj od konsultantskih seansi "mladi su veoma snalažljivi i mogu biti dobro sakriveni."

Dovedite prava kući!

Preispitajte postojeće politike koje utiču na mlade beskućnike. Primenjujući pristup zasnovan na ljudskim pravima, ispitati da li bilo koji od ovih politika održavaju stigme protiv beskućnika ili ih svode na zadovoljavanje osnovnih potreba kao što su jelo i spavanje.

Koje elemente sadrži sveobuhvatna definicija? Specijalni izvestilac UN za pitanja Prava na Stanovanje izvukla je sledeće komponente koje treba da ima definicija beskućništva zasnovana na (ljudskim) pravima:

NEDOSTATAK DOMA.

Beskućništvo podrazumeva nedostatak doma i u materijalnom i u socijalnom smislu. Ono znači nedostatak sigurnog i bezbednog prostora, kao i prostora da se osnuju porodični i socijalni odnosi i da se učestvuje u životu zajednice.

BESKUĆNIŠTVO JE OBLIK DISKRIMINACIJE I SOCIJALNOG ISKLJUČIVANJA.

Pored toga što su lišeni doma, oni koji se nalaze u situaciji beskućništva su prinudno stavljeni u društveno konstruisanu kategoriju – društvenu grupu izloženu diskriminaciji, socijalnoj isključenosti i, u nekim slučajevima, kriminalizaciji.

ONI KOJI SU BESKUĆNICI SU NOSIOCI PRAVA.

Oni koji se nalaze u situaciji beskućništva su nosioci prava koji opstaju u svojoj borbi za preživljavanje i dostojanstvo. Dok postojeći sistemi narušavaju ova prava, oni koji se nalaze u situaciji beskućništva moraju se prepoznati kao glavni agensi društvene promene potrebne kako bi se ostvarila ljudska prava.

Ko su potencijalni mladi beskućnici u Srbiji:

- Mladi koji napuštaju sistem socijalne zaštite
- Deca i mladi koji žive u ekstremnom siromaštvu
- Deca i mladi iz romske populacije koji žive u ilegalnim i nelegitimnim naseljima
- Mladi sa intelektualnim i mentalnim teškoćama
- Mladi žrtve porodičnog nasilja
- Mlade LGBT osobe
- Deca i mladi migranti sa Bliskog Istoka koji tranzitiraju kroz Srbiju

Pojam beskućništvo mladih podrazumeva situaciju i iskustvo mladih ljudi između 13. i 24. godine koji žive nezavisno od svojih roditelja i/ili staratelja, ali nemaju sredstva ili veštine da obezbede stabilno, sigurno ili stalno stanovanje.

Beskućništvo mladih je kompleksan socijalni problem jer kao društvo nismo uspeli da obezbedimo mladim ljudima i njihovim porodicama potrebnu podršku koja će im omogućiti da nastave sa svojim životom na bezbedan i planiran način. Pored finansijske oskudice i nedostatka bezbednog stanovanja, mnogim mladim ljudima koji se nalaze u situaciji beskućništva nedostaje i iskustvo samostalnog života, a istovremeno se mogu se u raljama značajnih razvojnih (socijalnih, fizičkih, emotivnih i kognitivnih) promena. Kao rezultata toga, verovatno je da neće imati resurse, rezilijentnost, obrazovanje, socijalnu podršku ili životne veštine potrebne za siguran i nesmetan prelazak u samostalnost i svet odraslih. Mali broj mladih bira da bude u situaciji beskućništva, da ih situacija beskućništva definiše. Iskustvo beskućništva je uglavnom negativno i stresno.

Situacija beskućništva kod mladih predstavlja nemogućnost ostvarivanja osnovnih ljudskih prava. Nakon što se kršenja osnovnih prava identifikuju, tako nešto se mora ispraviti. Svi mladi ljudi imaju prava da zadovolje osnovne potrebe koje uključuje adekvatno stanovanje, hranu, sigurnost, obrazovanje i pravdu.

Canadian Observatory on Homelessness. (2016). Canadian Definition of Youth Homelessness. Homeless Hub: www.homelesshub.ca/youthhomelessdefinition

Korak 2 - Merenje Beskućništva mladih

Merenje beskućništva mladih može biti izazovno, posebno kod onih koji su se skrivaju u pokušaju da izbegnu posledice teškog života na ulici; na primer, oni koji priveremeno žive sa prijateljima, razmenjuju seksualne usluge za stanovanje ili ostaju u domaćinstvima gde postoji nasilje pošto nemaju alternativnu opciju za stanovanje.

Na koji način se meri beskućništvo kod mladih koristeći pristup zasnovan na ljudskim pravima? Zajedno sa kvantitativnim podacima, kao što su preborjavanja, onlajn upitnici, ili ankete sprovedene u prihvatilištima, potrebno je prikupiti i kvalitativne podatke koji govore o razumevanju potreba i uslova u kojima žive mladi u situaciji beskućništva, a koji su zasnovani na njihovom iskustvu. Ovi podaci se mogu prikupiti kroz razgovore i intervjuje, fotografije, video snimke ili kroz intervjuje sa onima koji na terenu rade sa ovom grupom mladih.

Od velike važnosti za ovaj proces bilo bi da se podaci preraspodele, ili razdvoje tako da se omoguće i jasniji uvid u informacije koje su prikupljene od različitih marginalizovanih grupa mladih kao što su mladi različitih rasa i etničkih pripadnosti, mladi sa problemima mentalnog zdravlja i LGBTQ2S.

SAVET: uključite mlade ljude u direktno prikupljanje podataka i brainstorming inovativnih načina preko koji se može doći do ove populacije. Povežite se sa mrežama kojima pripadaju mladi: pronađite društvene mreže od kojih mladi u situaciji beskućništva zavise i radite u okviru ovih kanala kako biste angažovali mlade i razmenili informacije.

Korak 3 - Osvrnite se na Ljudska prava u svojoj strategiji

Strategija pristupanja problemu mladih u situaciji beskućništva treba da se eksplicitno oslanja na ljudska prava i međunarodne obaveze Srbije u vezi sa ljudskim pravima. Praktično, to može da znači da navedete tačne obaveze koje se nalaze u okviru određenog UN ugovora, iznesete zaključna zapažanja koja poizilaze iz različitih komiteta UN ili navedete generalne komentare koji se odnose na određeno pravo. Zakonodavni okvir države i ustavne odredbe koje se oslanjaju na ljudska prava takođe treba da budu upotrebljeni. Ovo će pomoći da se uobličiti pristup zasnovan na ljudskim pravima, pomogne nosiocima prava da razumeju kako se ta prava odnose na njih, olakšaju pristup pravdi kao i da osigura element odgovornosti.

Osnovni aspekt pristupa zasnovanog na ljudskim pravima, "imenovanje prava" čvrsto povezuje beskućništvo mladih u kontekst širih, međunarodnih obaveza.

Primeri dobre prakse!

The Covenant House je organizacija koja obavlja svoje aktivnosti u 27 gradova u Severnoj i Južnoj Americi uključujući Toronto, Ontario, Vankuver i Britansku Kolumbiju. Oni prepoznaju značaj temeljenja prevencije beskućništva u zaštiti prava dece i mladih dok istovremeno upućuje na poštovanje određenih ljudskih prava (kao što su: prava na dom, hranu, obrazovanje, bezbednost, slobodu od zlostavljanja i eksploatacije).

Korak 4 - Obuka iz oblasti ljudskih prava

Važno je obezbediti da svaki učesnik u procesu razume šta su ljudska prava – od kreatora politika, preko pružaoca usluga na terenu do samih mladih. Kao što je jedan učesnik tokom konsultacija sa mladima u situaciji beskućništva zaključio, “ promena se može desiti samo kroz obrazovanje i posvećenost.”

Korak 5 - Uključite mlade u sam proces

Pristup zasnovan na ljudskim pravima ne podrazumeva samo ono šta se nalazi u strategiji vezanoj za mlade u situaciji beskućništva ili planu zajednice za rešavanje ovog problema, već i na koji način se plan ili strategija razvijaju. Mlade treba angažovati u svakom koraku procesa na smislen način. Ovo je možda najvažniji aspekt uspešne strategije.

Mladi u situaciji beskućništva se suočavaju sa brojnim izazovima koji utiču na njihov pogled na život, pa je važno imati razumevanja i biti pažljiv sa ovim iskustvima. Ta iskustva mogu da uključuju traumu, smrt voljenih osoba, prisilno izmeštanje/ iseljavanje, bolest, izolaciju, siromaštvo, mentalnu bolest, nasilje u porodici, zlostavljanje dece ili konzumiranje narkotika. Kada se sprovode konsultacije sa mladima treba uzeti u obzir i imati razumevanja za višedimenzionu prirodu beskućništva, pa je važno sprovoditi ih na prihvatajući način, bez pritiska, svodeći bilo kakav rizik za učesnike na najniži mogući nivo.

Donesite Prava kući!

Kako možete da pronađete programe obuke iz ljudskih prava? Prvi korak je da kontaktirate organizaciju koja se bavi ljudskim pravima i problemom beskućništva u vašoj zajednici. Niste sigurni sa kim treba da se povežete? Klikaktiv – Centar za razvoj socijalnih politika (www.klikaktiv.org, office@klikaktiv.org), ADRA Srbija – Adventistička razvojna i humanitarna organizacija (www.adra.org.rs, office@adra.org.rs), Housing centar – Centar za unapređenje stanovanja socijalno ugroženih grupa (www.housingcenter.org.rs, office@housingcenter.org.rs) ili FEANTSA (www.feantsa.org) kako biste saznali.

Ljudska prava u akciji!

“The Mockingbird Society’s Youth Advocates Ending Homelessness program” u Sijetlu uključuje preko 100 mladih uzrasta između 13-24 godina koji su imali ili imaju iskustvo beskućništva. Mladi su uključeni u mnogobronijne procese zagovaranja na kojima rade zajedno sa ovom organizacijom i zajednicom kako bi razvili startegije i preporuke koje imaju za cilj prevenciju i iskorenjavanje beskućništva mladih.

Evo nekoliko osnovnih principa koje treba poštovati u procesu konsultacija:

BUDITE AKTIVNI I INFORMISANI.

- Obezbedite informacije o procesu i svrsi samog procesa što jednostavnijim jezikom. Sadržaj, jezik, vežbe i svi ostali aspekti konsultacija moraju da odgovaraju individualnim sposobnostima učesnika. Uzmite u obzir i različite nivoe čitanja i razumevanja govora i pročitano (različite stepene obrazovanja);
- Stvorite podržavajući, siguran prostor koji poštuje potrebe mladih kako bi aktivno doprinali svojim iskustvom, idejama, i stavovima;
- Obezbedite da mladi aktivno učestvuju u procesu donošenja odluka, da razumeju svoju ulogu, kao i način na koji će informacije biti iskorišćene.

MLADI TREBA DA BUDU ANGAŽOVANI U SVIM FAZAMA PROCESA.

- Imajte u vidu da gradite povezanost sa mladima i zajednicom na duge staze;
- Stvorite mogućnosti u kojima bi mladi mogli da prepoznaju ciljeve, rezultate i prioritetne probleme na samom početku procesa;
- Obezbedite da mladi učestvuju u implementaciji i nadgledanju napretka procesa.

SMISLENOST I EFEKTIVNOST

- Obezbedite potrebnu podršku (naknadu, kompenzaciju, pristupačnost, itd.) na događajima, forumima i fokus grupama;
- Stvorite prostor u kome se mladi osećaju cenjenim, poštovanim i ohrabrenim da učestvuju.

Prava na delu!!

“Butterflies India” je organizacija koja radi sa vulnarabilnom decom, uključujući i decu sa ulice. Zagovarajući za prava dece da se njihov glas čuje, organizacija uključuje decu u demokratski proces donošenja odluka. Ovaj način rada oni smatraju svojom najvažnijom i osnovnom vrednošću. “Butterflies” podržava dečije forume i konsultacije u okviru “Dečijeg Odbora” kako bi stavovi dece postali deo važnih procesa donošenja odluka.

Primeri dobre prakse!

Multidisciplinarni pristup tretmanu i stvaranju programa koji sprovodi “Casa-Alianza Mexico” je stvoren kako bi se adekvatnije pristupilo traumama sa kojom su suočeni mnogi mladi migranti/ izbeglice/maloletnici bez pratnje pre svog dolaska u Meksiko. Dodatno, pravni tim organizacije pomaže mladim pridošlicama da obezbede odgovarajuću dokumentaciju i formulare koji su im potrebni kako bi ostali u Meksiku, na primer kao izbeglice. Pomažući mladima da dobiju svoj pravni identitet, Casa-Alianza im omogućava pristup socijalnim službama, obrazovanju i zaposlenju.

Donesite Prava kući!

Kako premostiti prepreke koje se javljaju prilikom uljučivanja mladih?
Dole se nalazi par praktičnih saveta koje možete da uzmete u obzir kada uključujete mlade u situaciji beskućništva:

- 1. Svorite sigurno mesto i pobrinite se da dobijete njihov pristanak.** Mladi u situaciji beskućništva često žive bez staratelja, tako da je teško pronaći odraslu osobu koja može da potpiše pristanak za njihovo učestvovanje u istraživanju ili javnom angažovanju. Na osobi koja facilitira konsultacije je da ima u vidu najbolji interes mlade osobe, naročito ako je ta osoba maloletna.
- 2. Obezbedite adekvatnu kompenzaciju.** Ponudite nadoknadu troškova prevoza, čuvanja dece (ukoliko su u pitanju mladi roditelji), novčanu nadoknadu za izgubljenu dnevnicu, hranu i piće. Učesnike treba informisati o kompenzaciji (ili nedostatku kompenzacije) pre konsultacija. Komenzacija koja je usmerena na mlade u situaciji beskućništva treba da bude u skladu sa njihovim godinama, potrebama i da bude pristupačna.
- 3. Ponudite obrok.** Obrok može da privuće mlade, ali nemojte nuditi nezdravu hranu (brzu hranu). Kada se obezbeđuju hrana i piće treba uvažiti uzrast učesnika i njihove nutritivne potrebe.
- 4. Uzmite u obzir stres i traumu.** Za mnoge mlade ljude, nasilje može biti i uzrok i posledica beskućništva. U jednoj Američkoj studiji koja je sprovedena širom zemlje, 92% mladih je prijavilo da je emotivno zlostavljano, 84% da je fizički zlostavljano i 39% da je seksualno zlostavljano pre napuštanja doma. Nasilje je takođe često prisutno u životu mladih koji žive na ulici. Ista studija je pronašla da je 55% mladih doživelo da bude ozbiljno napadnuto, 52% je doživelo da im neko pretil smrcu ili ozbiljnim povredama tela i 52% je doživelo da bude fizički napadnuto (Bender et al., 2014). U istraživanju oranizacija Crvenog krsta Beograda i Klikaktiv – Centar za razvoj socijalnih politika sa odraslima u situaciji beskućništva u Beogradu, njih 55% izjavljuje da je fizički napadnuto bar jednom tokom života na ulici (Istraživanje beskućništva u Beogradu, izveštaj, Crveni krst Beograda, Klikaktiv – Centar za razvoj socijalnih politika, 2013). Veoma je verovatno da i mladi koji žive na ulicama Beograda i drugih gradova u Srbiji imaju slična iskustva. Konsultacije moraju da budu strukturirane tako da izazivaju mogućnost da učesnici budu uznemireni smanje na najmanji mogući nivo. Takođe, treba da imati na umu moguće okidače za uznemirenost kod mladih u situaciji beskućništva. Neophodno je imati podršku stručnih ljudi koji mogu da rade sa ovim okidačima ili reakcijom na retraumatizaciju koja može biti posledica javljanja ovih okidača.
- 5. Obezbedite siguran i privatn prostor.** Mladi ljudi koji žive sa svojim porodicama, možda čak brinu o mlađoj braći i sestrama, mogu da zatraže dodatnu zaštitu privatnosti zbog straha da će iznošenje podataka dovesti do odvajanja od porodice. Voditelj konsultacija bi trebalo da imaju na umu želje učesnika u vezi sa prikupljenim podacima. Za korišćenje fotografija mora da bude dat pristanak, a učesnici moraju da znaju kontekst u kom će fotografije biti korišćene.

Korak 6 - Postavite ciljeve

Standardi ljudskih prava prepoznaju "progresivnu realizaciju" što znači da, dok je nekim aspektima plana potrebno vreme da se realizuju (kao na primer: izgradnja mesta za stanovanje), vlade i dalje imaju 'neposredne obaveze', kao što su na primer eliminisanje diskriminacije u administrativnim porgramima i politikama koje su trenutno važeće kao i povlačenje lokalnih zakona koji kriminalizuju ili stigmatizuju mlade u situaciji beskućništva. Ovo je važan deo akcionog plana. Ovo takođe onemogućava postojanje "regresivnih" koraka – koraka unazad koji onemogućavaju ljudima da uživaju prava koja su pre toga uživali.

Tokom ovog procesa u obzir treba uzeti rizične grupe i grupe koje se nalaze u nepovoljnom položaju. Targetirane mere treba preduzeti kako bi se eliminisala diskriminacija i omogućio pristup efikasnim rešenjima.

Studija koja je uključila 187 gradova u SAD-u kako zakon diskriminiše mlade u situaciji beskućništva:

- 53% gradova je zabranjivalo sedenje ili ležanje
- 18% je zabranilo spavanje na javnom mestu

National Law Centre on Homelessness and Poverty
https://www.nlchp.org/documents/No_Safe_Place

"Bez sigurnog mesta" - izveštaj

Primeri dobre prakse!

"The Centre for Addiction and Mental Health" (Centar za zavisnosti mentalno zdravlje) nudi nekoliko predloga koji bi trebalo da omoguće da iskustvo mladih pridošlica bude pozitivno.

Prvo, ova organizacija predlaže uvežbavajne veštine "kulturne učtivosti"- slušanje ličnih priča, dok istovremeno uzimamo u obzir raznolikost i obeshrabrujemo stereotipe.

Kao rezultat učenja ove veštine, zaposleni i ostali radnici na terenu stiču veće razumevanje individualnih potreba sa kojima se susreću. Pored toga, ova organizacija implementira mere protiv rasizma, diskriminacije i isključivanja, zatim kreira online resurse koji pomažu mladima da bolje razumeju za njih važne zakone, upoznaju za njih važne institucije i sisteme, i razvijaju usluge koje su dizajnirane da izađu u susret posebnim potrebama novopridošlih mladih.

Primeri dobre prakse!

"The Fortz to None" projekat je sproveden od strane Američke organizacije sa strateškim ciljem da smanji izuzetno visoku stopu beskućništva među pripadnicima LGBTQ2S populacije mladih sa 40% na 0% širom zemlje. Uspostavili su mrežu članova koji rade zajedno kako bi podelili informacije o relevantnim istraživanjima I najboljim praksama, kao i omogućili saradnju između grupa ili pojedinaca koji bez postojanja ove mreže najverovanije ne bi radili zajedno.

Primeri dobre prakse!

Dovedite prava kući! Kakve neposredne, kratkoročne i dugoročne ciljeve treba da uzmete u obzir u okviru svoje strategije za borbu protiv beskućništva među mladima? Evo nekoliko primera koje možete da uzmete u obzir:

NEPOSREDNE OBAVEZE

Koraci koje je potrebno preduzeti odmah:

- Zadovoljiti bazične i hitne potrebe – kao što je prihvatilište za beskućnike
- Utvrditi prioritetne potrebe grupa u najvećem riziku od beskućništva i diskriminacije

KRA TKOROČNI CILJEVI

Plan treba da sadrži grupu ciljeva koji se mogu ostvariti kratkoročno (za nekoliko meseci do godinu dana). Takve obaveze mogu da uključe sledeće:

- Sprovođenje i evaluacija pilot programa koja ima za cilj ispunjenje dugoročnih ciljeva.

DUGOROČNI CILJEVI

CDogovoreni vremenski rok za eliminaciju beskućništva kod mladih treba da bude realan u smislu postojećih resursa i ostalih izazova, ali takođe treba da odražava činjenicu da je eliminacija beskućništva kod mladih – kroz prevenciju i rešavanje problema postojeće situacije beskućništva – imperativ utemeljen na osnovnim ljudskim pravima i da je to neophodno postići bez daljih odlaganja.

- Ciljevi treba da uzmu u obzir pomeranje od pokušaja da se smanji beskućništvo i usmeravanje na "apsolutnu nulu" – efikasna eliminacija beskućništva.

Korak 7 - Strategija mora da ima prioritet prilikom pravljenja budžeta

Bez odgovarajućih resursa, nemoguće je ostvariti strateški ili bilo koji drugi plan koji se odnosi na mlade u situaciji beskućništva ili ostvariti zacrtane ciljeve. Pristup zasnovan na ljudskim pravima zahteva da vlade preduzmu pozitivne mere i obezbede sredstva u svom budžetu u svrhu prevencije i rešavanja problema mladih u situaciji beskućništva.

Maksimum dostupnih resursa – šta to znači? Ovo znači da 'države' (npr. predstavnici vlade) ne smeju da ignorišu obaveze u oblasti ljudskih prava u korist 'budžetskih ograničenja'. Ovo je posebno tačno za bogate zemlje. Vlade moraju da izdvoje kako bi pokazali da prepoznaju da su ljudska prava građana prioritet i ispunili svoje međunarodne obaveze koje se odnose na ostvarenje ljudskih prava.

Primeri dobre prakse!

Grad Toronto je iz svog budžeta za 2015. godinu obezbedio \$3.8 miliona za finansiranje prihvatilišta. Sredstva su između ostalog utrošena za obezbeđivanje 54 nova kreveta u prihvatilištima za mlade u gradu, kao i novo prihvatilište napravljeno tako da odgovara specifičnim potrebama mladih u situaciji beskućništva koji su pripadnici LGBTQ2S populacije.

Korak 8 - Pratite i izveštavajte o napredku

Odgovornost aktera je neophodna kako bi strategija smanjenja beskućništva bila uspešna. Prava mladih u situaciji beskućništva se mogu ostvariti samo ako postoji način da se vlada i ostali ključni akteri pozovu na odgovornost za efikasno sprovođenje bilo kakve strategije. Redovno izveštavanje o ciljevima, predstavljanje finansijskih kapaciteta godišnjim budžetima i primena otvorenog i transparentnog procesa doprinosi napretku samog procesa. S obzirom da brojevi često nisu dovoljni da daju celokupnu sliku, praćenje procesa treba da uključi i sastajanje sa mladima i ostalim akterima u redovnim intervalima.

Praćenje procesa treba da uključi procenu stepena kriminalizacije i diskriminacije u odnosu na mlade u situaciji beskućništva. Kako bi se procenio napredak u smanjenju stepena kriminalizacije i diskriminacije važno je pratiti broj mladih koji su u određenom vremenskom periodu osuđeni zbog prošenja na ulici, broj mladih koji peru prozore na semaforima ili spavaju na javnom mestu. Procenu je takođe moguće dati i na osnovu Vladinih politika koje su diskriminišuće prema ovoj grupi mladih ljudi.

Primeri dobre prakse!

Grad Kamploops, u Britanskoj Kolumbiji, Kanada, ima plan za mlade u situaciji beskućništva, koji uključuje eksternu komponentu nadzora od strane nezavisnog Savetodavnog Odbora Zajednice. Ovaj odbor ima članove sa različitim iskustvima: predstavnike vlade provincije, nevladine organizacije, pripadnike domorodačkih vladi, zaposlene u zdravstvu i oblasti socijalnog stanovanja, kao i mlade koji su imali iskustvo beskućništva

Dovedite prava kući!

Donesite prava kući!
Šta su primeri efikasnih mehanizama praćenja? Saveti koje treba uzeti u obzir:

1. Interni mehanizam – kao, na primer, ombudsman – može da bude koristan način da lokalne vlasti sagledaju svoj napredak. Važno je naglasiti da priznanjemana plana ili njegovog sprovođenja ne predstavlja slabost.
2. Eksterni mehanizam – kao nezavisna komisija – može da obezbedi fer i objektivnu procenu napretka koja se može podeliti sa javnošću.

I interni i eksterni mehanizmi treba da, na osnovu onoga što je jasno izloženo u samom planu, periodično revidiraju strategiju. Nezavisno od odabranog metoda, organi koji vrše praćenje treba da dobiju informacije od svih aktera, uključujući i mlade u situaciji beskućništva ili u riziku od beskućništva. Ovi izveštavaji treba da se obavljaju redovno i javno.

Korak 9 - Upotrebite sistem UN da pogurate promene

Da li ste znali da, kao mlada osoba u situaciji beskućništva, radnik na terenu ili deo nevladine organizacije, možete da pristupite UN gde možete dodatno da se informišete o ljudskim pravima? Evo nekih primera kako to možete da uradite:

Organizacije civilnog društva mogu da učestvuju u izradi izveštaja komisije UN u zemljama koje su ratifikovale određene sporazume. Ovo može da podrazumeva popunjavanje pismenog podneska ili čak prisustvovanje usmenom izveštaju u Ženevi gde organizacije mogu da daju kratku izjavu o stanju ljudskih prava u zemlji iz koje dolaze. To je takođe i retka prilika da se upoznate sa članovima komisije UN i da im pružite širu sliku o stanju mladih u situaciji beskućništva u vašoj zemlji ili gradu. Na osnovu dobijenih informacija iz izveštaja, Komisija UN usvaja "zaključna opažanja", koje uključuju jasne preporuke koje propisuju šta vlade treba da urade kako bi delovale u skladu sa obavezama vezanim za pitanje ljudskih prava. Od Vlada se zahteva da uzmu u obzir ove preporuke i da na njih odgovore u dobroj nameri, a sudovi su ohrabreni da ih uzmu u obzir prilikom rada na slučajevima povezanim sa pitanjem ljudskih prava na koje su date preporuke.

Univerzalni Periodični Pregled Ujedinjenih Nacija (UPR) je još jedan proces koji može biti od koristi u borbi za prava mladih u situaciji beskućništva. On uključuje pregled državnih izveštaja u oblasti ljudskih prava za svaku od 192 države članice UN jednom u četiri godine. Proces se odigrava pod pokroviteljstvom Saveta Ujedinjenih Nacija za Ljudska Prava. Kroz ovaj proces države revidiraju izveštaje u oblasti ljudskih prava drugih država. Proces UPR je pružio nove mogućnosti organizacijama civilnog društva i grupama kojima su uskraćena ljudska prava da ponude relevantne informacije na ovu temu i pozovu na veću odgovornost.

Drugi mogući put je kroz specijalne procedure Ujedinjenih Nacija (npr. Specijalni izvestioci UN-a). Specijalni izvestioci su nezavisni stručnjaci koji nude nepristrasan stav na preduzetu akciju države po pitanju navodnih kršenja prava. Oni predstavljaju neku vrstu nadzora na globalnom nivou, posećuju države kako bi procenili u kojoj meri su ostvarena ljudska prava, a isto tako mogu davati savete o međunarodnim standardima. Možda najznačajniji Specijalni izvestilac povezan sa mladima u situaciji beskućništva je Leilani Farha, koja je trenutno Specijalni izvestilac UN u vezi sa pravima stanovanja. Njen mandat je počeo u Junu 2014. i mogao bi da traje do 2020.

Ako ste terenski radnik povezan sa mladima u situaciji beskućništva i svedok ste sistemskih problema koji utiču na mlade u situaciji beskućništva možete joj pisati lično na srhousing@ohchr.org kako biste zatražili intervenciju u skladu sa njenim mandatom u Ujedinjenim Nacijama.

Uključi se!

Naučite kako da pristupite
"Pregledu Ljudskih prava na
Međunarodnom Nivou"
[http://www2.ohchr.org/english/
bodies/treaty/index.htm](http://www2.ohchr.org/english/bodies/treaty/index.htm)

Korak 10 - Stvorite ljudima prostor da zatraže svoja prava

Stvorite otvorenu, pristupačanu i respozivnu proceduru za ulaganje žalbi mladih u situaciji beskućništva i prostor za dobijanje informacija o ljudskim pravima mladih.

Mladi mogu da dokumentuju uznemiravanje po parkovima; situacije kada su proterani sa nekog javnog prostora; nasilje; seksualne napade i uznemiravanje od strane policije kroz video snimke i druga sredstva. Strategije treba da obezbede postojanje mehanizama preko kojih ova dokumentacija može da bude predstavljena zvaničnicima, kao i efikasne propisane mere za sprečavanje ovih problema. Podaci se takođe mogu podeliti uz pomoć komisija za ljudska prava; sudskih procesa; reakcija ombudsmana; socijalnih protesta; zakonodavnih rasprava i kroz medije kako bi se stekao uvid u to da li su mladi u mogućnosti da traže svoja prava i da li postoje efikasne odgovarajuće reakcije kada se ta prava krše.

1. Woolley, E. (2015). *How does homelessness impact recidivism rates for youth?* Canadian Observatory on Homelessness/Homeless Hub: York University. Retrieved from: <http://homelesshub.ca/blog/how-does-homelessness-impact-recidivism-rates-youth>
2. Australian Institute of Health and Welfare (2014). *Homelessness among Indigenous Australians*. Cat. no. IHW 133. Canberra: AIHW.
3. Lawson, D. and Dutertre, S. (2010). *Finding Home in Victoria*. The Centre for Multicultural Youth. Retrieved from: <http://www.myan.org.au/file/file/FindinghomeinVictoria.pdf>
4. Consortium for Street Children (2016). *Street Children: A Global Picture*. Retrieved from: http://streetchildren.org/wp-content/uploads/2016/04/CFSC_Map-2016_FINAL-Hi-res_v2.pdf
5. Gaetz, S. (2014). *Coming of Age: Reimagining our Response to Youth Homelessness in Canada*. Toronto: Homeless Hub Research Paper Series #11.
6. Price, C., Wheeler, C., Shelton, J., & Maury, M. (Eds.) (2016). *At the Intersections: A Collaborative Report on LGBTQ Youth Homelessness*. True Colors Fund and the National LGBTQ Task Force. Homelessness Research Network Press.
7. Roche, B. (2005). *Sexuality and Homelessness*. Crisis UK. Retrieved from: <http://www.crisis.org.uk/publications-search.php?fullitem=131>
8. Learning Community (2013). *Mental Health of Homeless Youth 2013 Infographic*. Retrieved from: <http://learningcommunity.ca/lcwp/tags/mental-health-of-homeless-youth/>
9. Patrick, C. (2014). *Aboriginal Homelessness in Canada: A Literature Review*. Toronto: Canadian Homelessness Research Network Press.
10. Cray, A., Miller, K., & Durso, L. E. (2013). *Seeking shelter: The experiences and unmet needs of LGBT homeless youth*. The Center for American Progress. Retrieved from: <https://www.americanprogress.org/wp-content/uploads/2013/09/LGBTHomelessYouth.pdf>

Lista za proveru

Iskoristite detaljnu listu za proveru koja se nalazi u nastavku teksta kako bi vam pomogla da izgradite ili prilagodine strategiju za mlade u situaciji beskućništva tako da ona bude usaglašena sa međunarodnim zakonom, i da bude u funkciji zaštite prava mladih u situaciji beskućništva.

Vaš plan treba da:

- identifikuje mlade u situaciji beskućništva, uključujući i one iz marginalizovanih grupa;
- eksplicitno referiše na ljudska prava;
- obezbedi obuku na temu ljudskih prava svim relevantnim učesnicima;
- konsultuje se sa mladim koji se nalaze u situaciji beskućništva na svakom koraku;
- bude posvećen principu nediskriminacije i jednakosti;
- postavi neposredne, kratkoročne i dugoročne ciljeve u pogledu ljudskih prava;
- postavi ciljeve za marginalizovane grupe;
- ima adekvatne resurse;
- bude umrežen sa različitim nivoima vlasti i drugim akterima;
- prati napredak u skladu sa detaljnom strategijom;
- postavi interne i ekterne mehanizme praćenja i izveštavanja;
- obezbedi procedure za ulaganje žalbi za pojedince i grupe.

Literatura

- Bardine, D. et al. (2014). *Youth Homelessness in America*. The National Network for Youth. Retrieved from: <https://www.nn4youth.org/wp-content/uploads/NN4Y-Youth-Homelessness-in-America-2014.pdf>.
- Barnaby, L., Penn, R. & Erikson, P. (2010). Drugs, Homelessness & Health: Homeless Youth Speak Out About Harm Reduction. *The Shout Clinic Harm Reduction Report, 2010*. Toronto: Shout Clinic and Central Toronto Community Health Centres.
- Baron, S. (2013). Why street youth become involved in crime. In S. Gaetz, B. O'Grady, K. Buccieri, J. Karabanow, & A. Marsolais (Eds.) *Youth homelessness in Canada: Implications for policy and practice* (pp. 353-368). Toronto: Canadian Homelessness Research Network Press.
- Bender et al. (2014). Trauma Among street-involved youth. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 22(1), 53-64. Retrieved from: <http://ebx.sagepub.com.proxy.library.carleton.ca/content/22/1/53.full.pdf>
- Boivin, J.F., Roy, E., Haley, N., & Galbaud du Fort, G. (2005). The health of street youth: A Canadian perspective. *Canadian Journal of Public Health*, 96(6), 432-437.
- Braitstein, P., Li, K., Tyndall, M., Spittal, P., O'Shaughnessy, M. V., Schilder, A., ... Schechter, M. T. (2003). Sexual violence among a cohort of injection drug users. *Social Science Medicine*, 57(3), 561-9.
- Clarke, A. et al. (2015). *Estimating the scale of youth homelessness in the UK*. Cambridge Centre for Housing & Planning Research. Retrieved from: <http://centrepnt.org.uk/media/1522377/Cambridge%20full%20report%20-%20scale%20of%20youth%20homelessness.pdf>
- Forchuk, C., Richardson, J., Laverty, K., Bryant, M., Csiernik, R., Edwards, B., ... Kelly, C. (2013). Service preferences of homeless youth with mental illness: Housing first, treatment first, or both together. In S. Gaetz, B. O'Grady, K. Buccieri, J. Karabanow & A. Marsolais (Eds.), *Youth homelessness in Canada: Implications for policy and practice* (pp. 95-109). Toronto: Canadian Homelessness Research Network Press.
- Gaetz, S. (2004). Safe streets for whom? Street youth, social exclusion and criminal victimization. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 46(4), 423-455.
- Gaetz, S., & O'Grady, B. (2013). Why don't you just get a job? Homeless youth, social exclusion and employment training. In S. Gaetz, B. O'Grady, K. Buccieri, J. Karabanow & A. Marsolais (Eds.), *Youth homelessness in Canada: Implications for policy and practice* (pp. 243-268). Toronto: Canadian Observatory on Homelessness Press.
- Gaetz, S., & O'Grady, B. (2002). Making money: Exploring the economy of homeless workers. *Work, Employment and Society*, 16(3), 433-456.
- Gaetz, S., O'Grady, B., & Buccieri, K. (2010). *Surviving crime and violence: Street youth and victimization in Toronto*. Toronto, ON: Justice for Children and Youth & the Homeless Hub.
- Hagan, J., & McCarthy, B. (1997). *Mean streets: Youth crime and homelessness*. United Kingdom: Cambridge University Press. Retrieved from: <http://www.homelesshub.ca/library/mean-streets--youth-crime-and-homelessness-35035.aspx>
- Housing Rights Watch. (n.d.). Council of Europe Housing Rights. Retrieved from <http://www.housingrightswatch.org/page/council-europe-housing-rights>
- Housing Rights Watch. (n.d.). EU Housing Rights. Retrieved from <http://www.housingrightswatch.org/page/eu-housing-rights>
- Kidd, S.A. (2013). "Mental Health and Youth Homelessness: A critical review." In S. Gaetz, B. O'Grady, K. Buccieri, J. Karabanow, & A. Marsolais (Eds.) *Youth homelessness in Canada: Implications for policy and practice* (pp. 217-227). Toronto: Canadian Observatory on Homelessness Press.
- Kidd, S. A. (2004). The walls were closing in, and we were trapped - A qualitative analysis of street youth suicide. *Youth & Society*, 36(1), 30-55.
- Kulik, D., Gaetz, S., Levy, A.S., Crowe, C., Ford-Jones, L. (2011). Homeless youth's overwhelming health burden – a review of the literature. *Pediatrics and Child Health* June/July 2011, 16, 43-47.
- McCay, E., & Aiello, A. (2013). The Need for Early Mental Health Intervention to Strengthen Resilience in Street-involved Youth. In Gaetz, S., O'Grady, B., Buccieri, K., Karabanow, J., & Marsolais, A. (eds) *Youth Homelessness in Canada: Implications for Policy and Practice*. Toronto: Canadian Homelessness Research Network Press.
- O'Grady, B., Gaetz, S., & Buccieri, K. (2011). *Can I see your ID? The policing of homeless youth in Toronto*. Homeless Hub Research Report Series #5. Toronto, ON: Homeless Hub. Retrieved from: http://www.homelesshub.ca/ResourceFiles/CanISeeYourID_nov9.pdf
- Tarasuk, V. & Dachner, N. (2013). Homeless Youth, Nutritional Vulnerability, and Community Food Assistance Programs. In Gaetz, S., O'Grady, B., Buccieri, K., Karabanow, J., & Marsolais, A. (Eds.) *Youth Homelessness in Canada: Implications for Policy and Practice*. Toronto: Canadian Homelessness Research Network Press.
- Tarasuk, V., Dachner, N., Poland, B., Gaetz, S. (2009). Food deprivation is integral to the 'hand to mouth' existence of homeless youth in Toronto. *Public Health Nutrition*. Jan 15, 1-6.
- Thrane, L. E., Hoyt, D. R., Whitbeck, L. B., & Yoder, K. A. (2006). Impact of family abuse on running away, deviance, and street victimization among homeless rural and urban youth. *Child Abuse and Neglect*, 30, 1117-1128.